

FITOSANITĀRO PASĀKUMU STARPTAUTISKIE STANDARTI

FPSS 36

**INTEGRĒTIE PASĀKUMI STĀDĪŠANAI PAREDZĒTIEM
AUGIEM**

(2012)

Izstrādājis Starptautiskās augu aizsardzības konvencijas sekretariāts

Publicēšanas vēsture

Šis teksts nav standarta oficiāla daļa.

- 2005. gads – *ICPM-7* pievieno tematu "Stādīšanai paredzētie augi" (tostarp to pārvietošana, karantīna pēc ieviešanas un sertifikācijas programmas) (2005-002)
 - 2006. gada maijs – *SC* apstiprina 34. specifiku
 - 2006. gada septembris – *EWG* izstrādā FPSS projektu
 - 2007. gada februāris – *EWG* pārskata FPSS projektu
 - 2008. gada maijs *SC-7* pārskata FPSS projektu elektroniskā konsultāciju procedūrā, pamatojoties uz *SC-7* ieteikumu
 - 2008. gada decembris – *EWG* pārskata FPSS projektu
 - 2010. gada aprīlis – *SC* apstiprina FPSS projektu nosūtīšanai dalībnieku konsultācijām
 - 2010. gada jūnijs – dalībnieku konsultācijas 2011. gada maijs – *SC-7* pārskata FPSS projektu
 - 2011. gada novembris – *SC* pārskata standartu sanāksmē
 - 2012. gada marts – *CPM-7* pieņem standartu
- FPSS 36**, 2012., Integritāte pasākumi stādīšanai paredzētiem augiem. Roma, SAAK, *FAO*.

Saturs

Pieņemšana	24-4
IEVADS.....	24-4
Piemērošanas joma	24-4
Atsauces.....	24-4
Definīcijas.....	24-4
Prasību izklāsts	24-4
VISPĀRĪGA INFORMĀCIJA	
PRASĪBAS	24-6
1. Reglamentācijas pamatojums	24-6
2. Integrētie pasākumi.....	24-6
2.1. Vispārīgie integrētie pasākumi	24-7
2.1.1. Ražošanas vietu apstiprināšana	24-7
2.1.2. Prasības ražošanas vietai	24-7
2.2. Papildu integrētie pasākumi situācijās ar lielāku kaitīgo organismu risku	24-8
2.2.1. Prasības ražošanas vietai situācijās ar lielāku kaitīgo organismu risku.....	24-8
2.2.1.1. Ražošanas vietas rokasgrāmata	24-8
2.2.1.2. Kaitīgo organismu pārvaldības programma	24-9
2.2.1.3. Augu aizsardzības speciālists	24-11
2.2.1.4. Darbinieku mācības	24-11
2.2.1.5. Augu materiāla pārbaude	24-11
2.2.1.6. Iesaiņošana un pārvadāšana	24-11
2.2.1.7. Iekšējie auditi.....	24-11
2.2.1.8. Dokumentācija.....	24-12
2.3. Neatbilstība prasībām, kas noteiktas ražošanas vietai	24-13
3. Eksportētājas valsts NAAO pienākumi	24-13
3.1. Integrēto pasākumu noteikšana	24-14
3.2. Ražošanas vietu apstiprināšana	24-14
3.3. Apstiprināto ražošanas vietu pārraudzība.....	24-15
3.4. Eksporta kontrole un fitosanitāro sertifikātu izsniegšana	24-15
3.5. Informācijas nodrošināšana	24-15
4. Importētājas valsts NAAO pienākumi.....	24-13
4.1. Audits	24-16
1. PIELIKUMS. Faktori, kas ietekmē kaitīgo organismu risku stādīšanai paredzētajiem augiem	24-17
1. PAPILDINĀJUMS. Piemēri ar kaitīgo organismu pārvaldības pasākumiem, kas paredzēti, lai samazinātu kaitīgo organismu risku stādīšanai paredzētajiem augiem ražošanas vietā.....	24-19
2. PAPILDINĀJUMS. Neatbilstību piemēri	24-23

Pieņemšana

Šis standarts ir pieņemts Fitosanitāro pasākumu komisijas septītajā sesijā 2012. gada martā.

IEVADS

Piemērošanas joma

Šajā standartā ir izklāstīti galvenie kritēriji, saskaņā ar kuriem nosaka un ražošanas vietā piemēro integrētos pasākumus stādīšanai paredzēto augu (izņemot sēklu) audzēšanai starptautiskās tirdzniecības vajadzībām. Tajā ir norādījumi, kas palīdz identificēt un pārvaldīt kaitīgo organismu izplatīšanās risku, kas saistīts ar stādīšanai paredzētajiem augiem.

Atsauces

FPSS 2. Kaitīgo organismu riska analīzes vadlīnijas [*Framework for pest risk analysis*]. 2007, Roma, SAAK, FAO.

FPSS 5. Fitosanitāro terminu glosārijs [*Glossary of phytosanitary terms*]. Roma, SAAK, FAO.

FPSS 11. Kaitīgo organismu riska analīze augu karantīnas organismiem, tostarp vides risku un dzīvo modificēto organismu analīze [*Pest risk analysis for quarantine pests including analysis of environmental risks and living modified organisms*]. 2004, Roma, SAAK, FAO.

FPSS 12. Fitosanitārie sertifikāti [*Phytosanitary certificates*]. 2011, Roma, SAAK, FAO.

FPSS 13. Vadlīnijas par neatbilstības paziņošanas kārtību un ārkārtas rīcību [*Guidelines for the notification of non-compliance and emergency action*]. 2001, Roma, SAAK, FAO.

FPSS 17. Ziņošana par kaitīgajiem organismiem [*Pest reporting*]. 2002, Roma, SAAK, FAO.

FPSS 20. Fitosanitārās importa reglamentācijas sistēmas vadlīnijas [*Guidelines for a phytosanitary import regulatory system*]. 2004, Roma, SAAK, FAO.

FPSS 21. Kaitīgo organismu riska analīze attiecībā uz kontrolējamajiem augu nekarantīnas organismiem [*Pest risk analysis for regulated non-quarantine pests*]. 2004, Roma, SAAK, FAO.

FPSS 24. Fitosanitāro pasākumu līdzvērtības noteikšanas un atzīšanas vadlīnijas [*Guidelines for the determination and recognition of equivalence of phytosanitary measures*]. 2005, Roma, SAAK, FAO.

FPSS 32. Preču kategorizēšana atbilstoši kaitīgo organismu riskam [*Categorization of commodities according to their pest risk*]. 2009, Roma, SAAK, FAO.

Definīcijas

Šajā standartā izmantoto fitosanitāro terminu definīcijas ir atrodamas FPSS 5. (Fitosanitāro terminu glosārijā).

Prasību izklāsts

Parasti uzskata, ka stādīšanai paredzētie augi rada lielāku kaitīgo organismu izplatības risku nekā citi reglamentētie priekšmeti. Stādīšanai paredzēto augu kaitīgo organismu riska pārvaldībai var izmantot integrētos pasākumus, lai reglamentētajiem kaitīgajiem organismiem liegtu izplatīties ar stādīšanai paredzētajiem augiem un nodrošinātu, ka attiecīgie augi atbilst importa fitosanitārajām prasībām. Integrētos pasākumus īsteno gan nacionālās augu

aizsardzības organizācijas (NAAO), gan ražotāji¹, un to pamatā ir kaitīgo organismu riska pārvaldības pasākumi, ko piemēro visā ražošanas un izplatīšanas procesā.

Integrētos pasākumus var izstrādāt un īstenot eksportētājas valsts NAAO. Vispārīgie integrētie pasākumi var ietvert prasības attiecībā uz ražošanas vietas plāna saglabāšanu, augu pārbaudi, dokumentāciju, kaitīgo organismu apstrādi un sanitāro apstrādi. Pamatotos gadījumos var iekļaut arī papildu prasības, piemēram, prasību izstrādāt ražošanas vietas rokasgrāmatu, kurā noteikta kaitīgo organismu pārvaldības programma, personāla mācības, īpašas prasības attiecībā uz iesaiņošanu un pārvadāšanu, kā arī iekšējo un ārējo auditu.

Eksportētājas valsts NAAO ir pienākums apstiprināt un pārraudzīt ražošanas vietas, kurās piemēro integrētos pasākumus, kā arī izsniegt fitosanitāros sertifikātus, kas apliecina, ka sūtījums atbilst importētājas valsts fitosanitārajām prasībām.

VISPĀRĪGA INFORMĀCIJA

Vispārīgi norādījumi par kaitīgo organismu riska pārvaldību ir vairākos FPS standartos (piemēram, FPSS 2, 2007., FPSS 11, 2004., FPSS 21, 2004., FPSS 32, 2009.). Kaitīgo organismu riska analīzē (*PRA*) gūtie secinājumi jāizmanto, lai izlemtu, kādi fitosanitārie pasākumi jāveic kaitīgo organismu riska samazināšanai līdz tādām līmenim, kas pieņemams importētājai valstij.

Parasti uzskata, ka stādīšanai paredzētie augi rada lielāku kaitīgo organismu risku nekā citi reglamentētie priekšmeti un tāpēc ir vajadzīgi īpaši papildu ieteikumi attiecībā uz šā riska pārvaldību.

Integrētos pasākumus var izmantot reglamentēto kaitīgo organismu riska pārvaldībai ražošanas vietās, īpašu vērību veltot tiem kaitīgajiem organismiem, kurus ir grūti atklāt importa vai eksporta kontrolē, jo

- daži kaitīgajiem organismiem nav skaidri saskatāmu simptomu, jo īpaši, ja kaitīgo organismu ir maz;
- invadēšanās simptomi kontroles laikā var būt latenti jeb apslēpti (piemēram, pesticīda lietošanas rezultātā, uzturvielu nelīdzsvarotības dēļ, augu miera stāvokļa gadījumā nosūtīšanas laikā, citu nereglamentētu kaitīgu organismu klātbūtnes dēļ vai tāpēc, ka augam ir nogrieztas simptomātiskās lapas);
- maza izmēra kukaiņi vai to oļiņas var slēpties zem mizas vai pumpurā utt.;
- kontroles efektivitāti var ietekmēt iesaiņojuma veids, lielums un sūtījuma fiziskais stāvoklis;
- var nebūt piemērotu metožu daudzu kaitīgo organismu, jo īpaši patogēno organismu, atklāšanai.

Lai veiktu integrētos kaitīgo organismu riska pārvaldības pasākumus, vajadzīga ne vien eksportētājas valsts NAAO, bet arī ražotāju dalība visos stādīšanai paredzēto augu ražošanas posmos.

¹ Ražotājs šajā dokumentā ir stādīšanai paredzēto augu ražotājs ražošanas vietā.

Integrēto pasākumu mērķis ir pārvaldīt ar reglamentētajiem kaitīgajiem organismiem saistīto risku, un turklāt tie ļauj kontrolēt arī citus kaitīgos organismus ražošanas vietā.

Domājams, ka šis standarts, kurā noteiktas vadlīnijas integrēto pasākumu piemērošanai, lai samazinātu kaitīgo organismu izplatīšanos starp valstīm, būs ieguldījums bioloģiskās daudzveidības un vides aizsardzībā.

PRASĪBAS

1. Reglamentācijas pamatojums

Importētājai valstij ir tiesības noteikt tehniski pamatotas importa fitosanitārās prasības stādīšanai paredzētajiem augiem (skatīt FPSS 2, 2007., FPSS 11, 2004. un FPSS 21, 2004.) un pienākums tās paziņot. Faktori, kas jāņem vērā, importētājas valsts NAAO veicot stādīšanai paredzēto augu kaitīgo organismu riska analīzi (*PRA*), ir norādīti 1. pielikumā.

Eksportētājas valsts NAAO jāizstrādā un jāievieš pasākumi, kas atbilst importa fitosanitārajām prasībām. Integrētos pasākumus var izstrādāt un ieviest divos dažādos gadījumos:

- importētāja valsts savās importa fitosanitārajās prasībās ir noteikusi integrētos pasākumus, kas jāveic eksportētājā valstī;

- importētāja valsts tieši neprasa, lai tiktu īstenoti integrētie pasākumi, bet eksportētājas valsts NAAO uzskata, ka integrētie pasākumi būtu piemērots un efektīvs veids importētājas valsts importa fitosanitāro prasību izpildei, un tāpēc nosaka, kādi integrētie pasākumi jāveic tiem ražotājiem, kuri vēlas eksportēt stādīšanai paredzētus augus uz konkrēto importētāju valsti.

Ja otrajā minētajā gadījumā eksportētājas valsts NAAO uzskata, ka tās noteiktie "integrētie pasākumi" ir līdzvērtīgi importētājas valsts importa fitosanitārajām prasībām, tad eksportētājai valstij ir jāsaņem oficiāls apstiprinājums par šo pasākumu līdzvērtību importētājas valsts prasībām

Ražotājam, kas vēlas piedalīties integrēto pasākumu īstenošanā, lai iegūtu atļauju eksportēt stādīšanai paredzētos augus uz konkrētām valstīm, jāsaņem savas valsts NAAO apstiprinājums. Pēc tam eksportētājas valsts NAAO var apstiprināt ražotājus, kas ievēro šīs NAAO noteiktās prasības par integrētajiem pasākumiem.

2. Integrētie pasākumi

Šajā standartā ir aprakstīti divu līmeņu integrētie pasākumi. Standarta 2. sadaļas 1. punktā (Vispārīgie integrētie pasākumi) ir aprakstīti tie integrētie pasākumi, kurus var piemērot visiem stādīšanai paredzētajiem augiem. Standarta 2. sadaļas 2. punktā (Papildu integrētie pasākumi lielāka kaitīgo organismu riska situācijām) ir aprakstītas papildu prasības situācijām, kad kaitīgo organismu risks ir lielāks. Visas šīs papildu prasības ne vienmēr ir jāievēro. Turklāt ir prasības, ko konkrētās ražošanas sistēmās nevar piemērot (piemēram, prasība par fiziskiem šķēršļiem augiem, ko audzē uz lauka). Tāpēc reizēm pietiek ar dažu 2. sadaļas 2. punktā aprakstīto prasību piemērošanu. NAAO var apsvērt šīs kaitīgo organismu riska pārvaldības iespējas papildus kontrolēm, kas tiek veiktas pirms izvešanas vai ieviešanas vietā.

2.1. Vispārīgie integrētie pasākumi

Eksportētājas valsts NAAO var apstiprināt ražošanas vietu, kurā tiek ievērotas prasības attiecībā uz turpmāk minētajiem vispārīgajiem integrētajiem pasākumiem.

2.1.1. Ražošanas vietu apstiprināšana

Lai varētu apstiprinātu ražotājus, kas vēlas piemērot vispārīgos integrētos pasākumus, jābūt ievērotiem šādiem nosacījumiem:

- jābūt atjauninātam ražošanas vietas plānam, kā arī dokumentācijai par to, kad, kur un kādā veidā stādīšanai paredzētie augi ir audzēti, apstrādāti, glabāti un sagatavoti aizvešanai no ražošanas vietas (norādot arī informāciju par augu sugām, augu materiāla izcelsmi un augu materiāla veidu, tādu kā spraudņi, *in vitro* kultūras, kailsakņu stādi);
- par tik ilgu laiku, cik noteikusi eksportētājas valsts NAAO, jāglabā dokumentācija, kas apliecina, kur un kā stādīšanai paredzētie augi tikuši iepirkti, glabāti, audzēti, izplatīti, un jebkuru citu informāciju par augu veselības stāvokli;
- jābūt pieejamam augu aizsardzības speciālistam ar labām praktiskām zināšanām par kaitīgo organismu noteikšanu un apkarošanu;
- jānorāda kontaktpersona, kas atbild par saziņu ar eksportētājas valsts NAAO.

2.1.2. Prasības ražošanas vietai

Lai varētu apstiprināt ražošanas vietas, kurās tiks veikti vispārīgie integrētie pasākumi, var noteikt šādas prasības:

- attiecīgi norīkoti darbinieki pēc vajadzības pārbauda augus un ražošanas vietas piemērotā laikā un saskaņā ar eksportētājas valsts NAAO nodrošināto informāciju un protokolliem;
- jābūt dokumentācijai par visām veiktajām pārbaudēm, tostarp konstatēto kaitīgo organismu un veikto korektīvo pasākumu aprakstam;
- vajadzības gadījumā jāveic īpaši pasākumi (piemēram, lai augs būtu brīvs no importētājā valstī reglamentētajiem kaitīgajiem organismiem), un šie pasākumi jādokumentē;
- ja ir ievēroti kādi kaitīgie organismi, kas reglamentēti importētājā valstī, par to jāziņo eksportētājas valsts NAAO;
- jāizveido sanitārās apstrādes un higiēnas dokumentācijas sistēma.

Šī standarta 1. papildinājuma 1. tabulā ir konkrēti piemēri par tādiem ar kaitīgo organismu grupu īpatnībām saistītiem pārvaldības pasākumiem, kuri piemērojami lielākajai daļai stādīšanai paredzēto augu ražošanas vietā.

Šī standarta 1. papildinājuma 2. tabulā ir piemēri par tādiem potenciālajiem kaitīgo organismu pārvaldības pasākumiem, ko NAAO var prasīt attiecībā uz konkrētiem stādīšanai paredzēto augu veidiem un dažādām ar tiem saistītām kaitīgo organismu grupām. Šie piemēri raksturo

pasākumus, ko bieži izmanto nozīmīgiem kaitīgajiem organismiem, kas saistīti ar attiecīgo stādīšanai paredzēto augu veidu.

2.2. Papildu integrētie pasākumi situācijās ar lielāku kaitīgo organismu risku

Ja ar vispārīgajiem integrētajiem pasākumiem vien nepietiek, lai pārvaldītu kaitīgo organismu risku, eksportētājās valsts NAAO var apstiprināt ražošanas vietu, kurā tiek ievērotas prasības par papildu integrēto pasākumu piemērošanu situācijās ar lielāku kaitīgo organismu risku.

2.2.1. Prasības ražošanas vietai situācijās ar lielāku kaitīgo organismu risku

Eksportētājās valsts NAAO jāpieprasa, lai ražotāji, kas vēlas iegūt atļauju papildu integrēto pasākumu piemērošanai situācijās ar lielāku kaitīgo organismu risku, izstrādātu ražošanas vietas rokasgrāmatu, kurā būtu aprakstīta kaitīgo organismu pārvaldības programma un iekļauta attiecīgā informācija par ražošanas praksi un darbības sistēmām. Eksportētājās valsts NAAO var apstiprināt ražošanas vietu konkrētu augu eksportam uz konkrētu galamērķa valsti, kad tā noteikusi, ka integrētie pasākumi, kas tiek izmantoti, atbilst minētās valsts importa fitosanitārajām prasībām.

Turpmākajās sadaļās ir tās prasības, kas jādokumentē un jāizpilda ražotājam un jāaudītē eksportētājās valsts NAAO.

2.2.1.1. Ražošanas vietas rokasgrāmata

Ražošanas vietas rokasgrāmatā jāapraksta visas prasības, elementi, procesi un darbības sistēmas, kas veido integrētos pasākumus stādīšanai paredzēto augu kaitīgo organismu riska pārvaldībai. Rokasgrāmata jāizstrādā, jāievieš un jāuztur ražotājam, un tā jāapstiprina eksportētājās valsts NAAO². Rokasgrāmatai vai tās daļām jāattiecas uz konkrētām augu sugām vai galamērķa valstīm. Ja rokasgrāmatā ir veikti grozījumi, tā atkārtoti jāiesniedz apstiprināšanai eksportētājās valsts NAAO.

Ražošanas vietas rokasgrāmatā var būt šādas daļas:

- organizatoriskās struktūras un attiecīgo darbinieku pienākumu apraksts, norādot par ražošanas vietas tehnisko darbību atbildīgā darbinieka un augu aizsardzības speciālista (skatīt 2. sadaļas 2.1.3. punktu) vārdu un uzvārdu (jebkurš no šiem darbiniekiem var būt kontaktpersona saziņai starp NAAO un ražotāju, un importētājā valstī reglamentēta kaitīgā organisma atklāšanas gadījumā viņam ir pienākums par to paziņot eksportētājās valsts NAAO);
- atjaunināts ražošanas vietas plāns un apraksts, kurā dokumentēts, kad, kur un kādā veidā stādīšanai paredzēto augu sugas un veidi ir audzēti, apstrādāti, glabāti vai sagatavoti aizvešanai no ražošanas vietas (norādot arī informāciju par augu sugām, augu materiāla izcelsmi un augu materiāla veidu, tādu kā spraudeni, *in vitro* kultūras, kailsakņu stādi);
- kaitīgo organismu pārvaldības programma (skatīt 2. sadaļas 2.1.2. punktu);
- apraksts par nosūtīšanas un saņemšanas punktiem ražošanas vietā;

² Dokumentētu kvalitātes vadības sistēmu, ja tāda ir ieviesta, arī var iesniegt NAAO.

-
- ienākošā augu materiāla apstrādes procedūras, tostarp procedūras ienākošā augu materiāla nodalīšanai no materiāla, kas jau atrodas ražošanas vietā;
 - to darbību apraksts, kuras veic ārpakalpojumu sniedzēji, un to apstiprināšanas kārtība;
 - to dokumentācijas procedūru apraksts, kuras paredzētas pierādījumu saglabāšanai par pavairošanas materiāla avotu un izcelsmi;
 - apraksts par to, kā tiks veikti iekšējie auditi, norādot to biežumu un atbildīgos darbiniekus;
 - procedūras, kas paredzētas paziņojuma sniegšanai eksportētājas valsts NAAO, ja ir konstatēts kāds kaitīgs organisms, kas reglamentēts importētājā valstī;
 - attiecīgā gadījumā procedūras, kas paredzētas augu izņemšanai no apgrozības, ja tiek konstatēta neatbilstība;
 - procedūras, kas jāievēro apmeklētājiem.

2.2.1.2. Kaitīgo organismu pārvaldības programma

Ražošanas vietas rokasgrāmatā iekļautajā kaitīgo organismu pārvaldības programmā jābūt aprakstītām procedūrām un procesiem, ko apstiprinājusi eksportētājas valsts NAAO un kas paredzēti vai nu invadēšanās novēršanai, vai kaitīgo organismu apkarošanai. Tajā jābūt aprakstītiem importētājas valsts importa fitosanitāriem noteikumiem par katru augu sugu un augu materiāla veidu. Šī standarta 1. papildinājuma 2. tabulā ir piemēri tādiem potenciālajiem pasākumiem, ko NAAO var prasīt piemērot konkrētiem stādīšanai paredzēto augu veidiem un dažādiem ar tiem saistītajiem kaitīgo organismu veidiem vai grupām.

Kaitīgo organismu pārvaldības programmā jābūt šādām daļām:

- sanitārā apstrāde un higiēna – palīdz novērst kaitīgo organismu ieviešanu ražošanas vietā un samazina tā izplatīšanos ražošanas vietā, piemēram,
 - regulāra invadēto augu un augu atkritumu aizvākšana,
 - darbarīku un aprīkojuma dezinfekcija,
 - nezāļu un nekultivēto augu materiāla aizvākšana,
 - ūdens attīrīšana,
 - virszemes ūdeņu apsaimniekošana,
 - personīgā higiēna (piemēram, roku mazgāšana, apavu dezinfekcija, virsvalku vai priekšautu lietošana),
 - ierobežota piekļuve,
 - darbības, kas jāievēro, izmantojot saiņošanas materiālu un saiņošanas iekārtas;

- kaitīgo organismu apkarošana – produkti, procedūras un pasākumi (skatīt 1. papildinājumu) kaitīgo organismu novēršanai vai apstrādei:

- fiziski šķēršļi (piemēram, sieti, divkāršas durvis),
 - augšanas substrātu un augu audzēšanai paredzēto konteineru dezinfekcija,
 - kultūraugu aizsardzības līdzekļu (piemēram, ķīmisko, bioloģisko līdzekļu) piemērošana,
 - atbrīvošanās no invadētajiem augiem,
 - attiecīgo kaitīgo organismu un to potenciālo pārnēsātāju masveida izķeršana,
 - klimata kontrole,
 - apstrāde ar karstu ūdeni vai augstā temperatūrā,
 - jebkura cita apstrāde, kas izrādījusies derīga attiecīgā kaitīgā organisma apkarošanai;
- ienākošā augu materiāla apstrāde – metodes un dokumenti par ienākošajā augu materiālā iespējamo kaitīgo organismu riska pārvaldību, kuros aprakstīti
- pasākumi, kas nodrošina, ka visi ražošanas vietā ienākošie stādīšanai paredzētie augi ir brīvi no importētājās valstīs reglamentētajiem kaitīgajiem organismiem, potenciālajiem kaitīgo organismu pārnēsātājiem un praktiski brīvi no citiem kaitīgiem organismiem,
 - procedūras, kas jāievēro, ja tiek atklāti kaitīgie organismi vai to potenciālie pārnēsātāji,
 - vajadzīgā dokumentācija, kurā ir norādīts datums, pārbaudi veikušās personas vārds un uzvārds, konstatētais kaitīgais organisms (tostarp potenciālais pārnēsātājs), bojājums vai simptomi un veiktie korektīvie pasākumi;
- augu materiāla (skatīt 2. sadaļas 2.1.5. punktu) un ražošanas vietu pārbaude – metodes, biežums un intensitāte, kādā pārbauda visu augu materiālu ražošanas vietā (piemēram, veicot vizuālo pārbaudi, ņemot paraugus, veicot testēšanu un izķeršanu), tostarp ziņas par laboratorijām, ko izmanto atrasto kaitīgo organismu noteikšanai, un noteikšanas metodēm;
- stādīšanai paredzēto augu pārbaude pirms eksportēšanas – pārbaūžu metodes, biežums un intensitāte, ar kuru pārbauda augus, kad tos gatavo eksportēšanai;
- invadēto augu noteikšana un pārvaldība, aprakstot,
- kā tiks noteikts un apstrādāts invadētais augs,
 - pasākumi, kas nodrošina, ka augi, kas neatbilst importētājās valsts importa fitosanitārajām prasībām, netiks eksportēti,
 - atbrīvošanās no atdalītā augu materiāla tā, lai nepieļautu kaitīgo organismu savairošanos un izplatīšanos;

- dokumentācija par kultūraugu aizsardzības līdzekļu un citu kaitīgo organismu pārvaldības pasākumu piemērošanu.

2.2.1.3. Augu aizsardzības speciālists

Eksportētājas valsts NAAO ir jāpieprasa, lai ražotājiem, kas īsteno papildu integrētos pasākumus situācijās ar lielāku kaitīgo organismu risku, būtu speciālists ar labām praktiskām zināšanām par kaitīgo organismu noteikšanu un apkarošanu ar mērķi nodrošināt, ka sanitārās apstrādes, kaitīgo organismu monitoringa un apkarošanas pasākumi tiks īstenoti saskaņā ar ražošanas vietas rokasgrāmatā iekļauto aprakstu. Augu aizsardzības speciālists var būt kontaktpersona saziņai ar diagnostikas speciālistiem, kuru iesaiste var būt vajadzīga kaitīgā organisma noteikšanai.

2.2.1.4. Darbinieku mācības

Darbiniekiem jānodrošina apmācība, lai viņi spētu noteikt kaitīgos organismus, īpaši tos, kas reglamentēti importētājā valstī, un ievērot oficiālo ziņošanas sistēmu informācijas paziņošanai par atklātajiem kaitīgajiem organismiem. Mācībās jāietver arī tas, kā rīkojoties ar materiālu, lai samazinātu kaitīgo organismu risku.

2.2.1.5. Augu materiāla pārbaude

Norīkotiem darbiniekiem pēc grafika un ar atzītām metodēm jāpārbauda viss ražošanas vietā radītais augu materiāls (tostarp augi, kas paredzēti vietējam tirgum un citām ražošanas vietām) kaitīgo organismu klātbūtnes noteikšanai un vajadzības gadījumā jāveic korektīvi pasākumi.

2.2.1.6. Iesaiņošana un pārvadāšana

Iesaiņojot un pārvadājot augu materiālu, jāievēro šādi apsvērumi:

- augu materiālam jābūt iesaiņotam tā, lai nepieļautu regulēto kaitīgo organismu invadēšanos;
- iesaiņošanas materiālam jābūt tīram, brīvam no kaitīgajiem organismiem un jāatbilst importa fitosanitārajām prasībām;
- transportlīdzekļi, ko izmanto augu materiāla pārvietošanai no ražošanas vietas, jāpārbauda un pirms iekraušanas darbiem vajadzības gadījumā jāiztīra;
- katrai sūtījuma partijai jābūt identificējamai tādā veidā, lai to varētu izsekot līdz ražošanas vietai..

2.2.1.7. Iekšējie auditi

Lai nodrošinātu, ka ražotājs ievēro rokasgrāmatu, jāveic iekšējie auditi. Veicot iekšējos auditus, jāpievērš uzmanība tam, vai rokasgrāmata un tās piemērošana atbilst eksportētājas valsts un importētājas valsts NAAO prasībām. Piemēram, veicot iekšējo auditu, var izvērtēt darbinieku kompetenci saistībā ar kaitīgo organismu noteikšanu un apkarošanu, uzdevumu un pienākumu veikšanu, kā arī to, vai ir pienācīga dokumentācija, kas ļauj izsekot augu materiāla izcelsmei, marķējums utt.

Iekšējie auditi jāveic darbiniekiem, kas neatrodas par auditējamo darbību tieši atbildīgo personu pakļautībā. Auditu rezultāti un jebkuras neatbilstības (skatīt 2. papildinājuma 2. sadaļas 3. punktu) jādokumentē un jāiesniedz caurskatīšanai ražotājam. Korektīvie pasākumi atklāto neatbilstību novēršanai jāīsteno ātri un efektīvi, un tie jādokumentē.

Ja auditā tiek noteiktas kritiski svarīgas neatbilstības (skatīt. 2. sadaļas 3. punktu), ražotājam vai revidentam par to tūlīt rakstiski jāziņo eksportētājas valsts NAAO un jānodrošina, lai attiecīgie stādīšanai paredzētie augi netiktu eksportēti no attiecīgās ražošanas vietas, līdz visas kritiskās neatbilstības ir izlabotas. Jāveic tūlītēji korektīvi pasākumi eksportētājas valsts NAAO uzraudzībā.

2.2.1.8. Dokumentācija

Dokumentācijai jābūt atjauninātai, un tā jādara pieejama eksportētājas valsts NAAO un – pamatos gadījumos – arī importētājas valsts NAAO. Ražošanas vietas rokasgrāmatā jābūt skaidri norādītām personām, kas ir atbildīgas par dokumentēšanu, kā arī vietu un veidu, kādā dokumentācija papildināma. Dokumentēšana jāveic tā, kā to noteikusi eksportētājas valsts NAAO. Dokumentācijā jābūt datumam, kā arī tās personas vārdam, uzvārdam un parakstam, kas veikusi uzdevumu vai sagatavojusi dokumentu. Dokumentācijas piemēri cita starpā ir šādi:

- fitosanitārie sertifikāti un cita veida informācija (piemēram, fakturrēķini), kas pamato ienākošā augu materiāla izcelsmi un fitosanitāro stāvokli;
- ienākošā augu materiāla pārbaudes rezultāti;
- auditu rezultāti;
- dokumentācija par ražošanas laikā veiktajām pārbaudēm, tostarp par konstatētajiem kaitīgajiem organismiem, bojājumiem vai simptomiem un veiktajiem korektīvajiem pasākumiem;
- dokumentācija par veiktajiem kaitīgo organismu pārvaldības pasākumiem to novēršanai vai apkarošanai (tostarp izmantoto metodi, produktu, devu, datumu un vajadzības gadījumā – ilgumu);
- dokumentācija par izejošā augu materiāla pārbaudi, norādot eksportētā materiāla veidu, daudzumu un importētājas valsts nosaukumu;
- ražotāja eksportētā augu materiāla fitosanitāro sertifikātu kopijas;
- dokumentācija par konstatētajām neatbilstībām un veikto korektīvo vai preventīvo rīcību;
- dokumentācija, kurā norādīti darbinieki, kas atbildīgi par kaitīgo organismu pārvaldības pasākumu piemērošanu;
- dokumentācija par darbinieku mācībām un kvalifikāciju;
- iekšējā audita ziņojumu veidlapu un kontrolsarakstu kopijas;

- dokumentācija, kas vajadzīga stādīšanai paredzēto augu aprites izsekošanai līdz ražošanas vietai un no ražošanas vietas.

2.3. Neatbilstība prasībām, kas noteiktas ražošanas vietai

Neatbilstība nozīmē, ka produkti vai procedūras neatbilst integrētajiem pasākumiem, ko noteikusi eksportētājais valsts NAAO.

Eksportētājais valsts NAAO jānošķir šādas divu veidu neatbilstības, ņemot vērā attiecīgās neatbilstības nopietnību:

- Kritiskas neatbilstības ir tādi gadījumi, kas negatīvi ietekmē ražošanas vietā izmantoto integrēto pasākumu efektivitāti vai palielina stādīšanai paredzēto augu invadēšanas risku.

- Neatbilstības, kas nav kritiskas, ir tādi gadījumi, kam nav tūlītējas negatīvas ietekmes uz integrētajiem pasākumiem vai kas nepalielina stādīšanai paredzēto augu invadēšanās risku ražošanas vietā.

Neatbilstības var noteikt iekšējo auditu laikā, eksportētājais valsts NAAO veikto vai vadīto ārējo auditu laikā vai arī augu materiāla pārbaudēs.

Ražošanas vietai (vai tās attiecīgajām daļām) piešķirtais apstiprinājums anulējams un eksports nekavējoties apturams tad, ja eksportētājais valsts NAAO

- konstatē kritisku neatbilstību;
- atkārtoti konstatē neatbilstības, kas nav kritiskas;
- konstatē vairākas neatbilstības, kas nav kritiskas;
- konstatē, ka ražotājs nav veicis pieprasītos korektīvos pasākumus tam atvēlētajā laika posmā;
- saņem paziņojumu no importētājais valsts par kaitīgā organisma aizturēšanu.

Apstiprinājumu drīkst atjaunot tikai pēc tam, kad veikts korektīvais pasākums un eksportētājais valsts NAAO veiktajā auditā ir gūts apstiprinājums par to, ka neatbilstības ir labotas.

Lai veiktu korektīvus pasākumus, var nākties mainīt prasības, un tajās jāparedz darbības, kas novērš konstatēto trūkumu atkārtošanos.

Neatbilstību piemēri ir atrodami 2. papildinājumā.

3. Eksportētājais valsts NAAO pienākumi

Eksportētājais valsts NAAO ir atbildīga par šādiem jautājumiem:

- importētāju valstu prasību paziņošana ražotājiem;
- integrēto pasākumu prasību izstrādāšana un noteikšana;

-
- to ražošanas vietu apstiprināšana, kuras vēlas piedalīties integrēto pasākumu piemērošanā;
 - apstiprināto ražošanas vietu pārraudzība;
 - fitosanitārās sertifikācijas veikšana, lai apliecinātu, ka visi stādīšanai paredzētie augi, kurus eksportē apstiprinātas ražošanas vietas, atbilst importa fitosanitārajām prasībām;
 - importētājas valsts NAAO informēšana (pēc tās pieprasījuma) par izstrādātajiem integrētajiem pasākumiem;
 - pamatotos gadījumos atļauju izsniegšana un atbalsts importētājas valsts NAAO apmeklējumu un auditu veikšanai saskaņā ar 4. sadaļas 1. punktu;
 - pienācīgas informācijas sniegšana par attiecīgo kaitīgo organismu izplatības uzliesmojumiem importētājas valsts NAAO saskaņā ar FPSS 17, 2002.

3.1. Integrēto pasākumu noteikšana

Izstrādājot un nosakot savas valsts integrētos pasākumus, eksportētājas valsts NAAO jāprecizē prasības, kas jāizpilda ražotājiem, un prasības, ko noteikusi importētāja valsts vai valstis. Jāprecizē arī ražotājam noteiktās prasības par dokumentāciju un saziņu.

3.2. Ražošanas vietu apstiprināšana

Prasības to ražošanas vietu apstiprināšanai, kurās piemēro vispārīgos integrētos pasākumus, ir izklāstītas 2. sadaļas 1. punktā.

Prasības to ražošanas vietu apstiprināšanai, kas vēlas piemērot papildu integrētos pasākumus situācijās, kad ir lielāks kaitīgo organismu risks, ir izklāstītas 2. sadaļas 2.1. punktā, un priekšnoteikumi ir šādi:

- sākotnējs dokumentācijas audits ražošanas vietā, kurā tiek vērtēta dokumentācijas (tostarp ražošanas vietas rokasgrāmatas) atbilstība prasībām saskaņā ar kaitīgo organismu riska faktoriem, kas izriet no ražošanas;
- izpildes audits, kurā pārlicinās, vai
 - ražotājs ievēro ražošanas vietas rokasgrāmatā norādītos protokolus, procedūras un standartus,
 - vajadzīgā apliecinošā dokumentācija ir pietiekami sīka, aktuāla un darbiniekiem viegli pieejama;
 - tiek veikta pienācīga uzskaitē un dokumentācija;
 - ir veikts iekšējais audits un ir īstenoti korektīvi pasākumi;
 - ieviestās procedūras ir pietiekamas, lai nodrošinātu kaitīgo organismu radīto bojājumu ātru noteikšanu un veiktu atbilstīgu rīcību, kas nodrošina tikai tādu augu eksportu, kuri atbilst importētājas valsts fitosanitārajiem importa noteikumiem;

· ražošanas vietā esošais augu materiāls ir brīvs no jebkādiem augu karantīnas organismiem vai NAAO ir pienācīgi informēta par augu karantīnas organismu invadēšanos un ir veikti attiecīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka kaitīgie organismi ir iznīcināti;

- ieviestas procedūras reglamentēto augu nekarantīnas organismu pieļaujamo līmeņu ievērošanai saskaņā ar prasībām;

Ja dokumentācijas un īstenošanas audits beidzies veiksmīgi, eksportētājas valsts NAAO var ražošanas vietu apstiprināt konkrētu stādīšanai paredzēto augu eksportam uz konkrētām valstīm.

3.3. Apstiprināto ražošanas vietu pārraudzība

Kad apstiprināšana notikusi, eksportētājas valsts NAAO ražošanas vieta jāpārrauga, veicot ražošanas un darbības sistēmas monitoringu vai auditu. Monitoringa vai audita biežums un laiks jānosaka atbilstoši kaitīgo organismu riskam, importa fitosanitārajām prasībām un dokumentācijai, kas liecina par to, kā ražotājs prasības izpildījis iepriekš. Monitorings vai audits ietver pārbaudi un attiecīgos gadījumos stādīšanai paredzēto augu testēšanu, kā arī ar attiecīgajiem integrētajiem pasākumiem saistīto dokumentu un pārvaldības prakses verificēšanu.

3.4. Eksporta kontrole un fitosanitāro sertifikātu izsniegšana

Integrēto pasākumu piemērošanas gadījumā var mazināties vajadzība pēc NAAO veiktām pārbaudēm augšanas sezonā un arī stādīšanai paredzēto augu sūtījumu eksporta kontroli var veikt retāk vai mazāk intensīvi. Jāizsniedz fitosanitārais sertifikāts, kas atbilst FPSS 12, 2011.

3.5. Informācijas nodrošināšana

Eksportētājas valsts NAAO ir pienākums pēc vajadzības nodrošināt importētājas valsts NAAO informāciju par īstenotajiem integrētajiem pasākumiem.

4. Importētājas valsts NAAO pienākumi

Importētājas valsts NAAO ir atbildīga par tehniski pamatotu importa fitosanitāro prasību noteikšanu un paziņošanu. Veicot šo pienākumu, importētājas valsts NAAO pirms importēšanas jāapsver faktori, kas ietekmē konkrēto kaitīgo organismu risku, kas saistīts ar stādīšanai paredzētajiem augiem (skatīt 1. pielikumu). Importa fitosanitārajām prasībām jāatbilst identificētajiem kaitīgo organismu riskiem.

Importētājas valsts NAAO ir pienākums paziņot eksportētājas valsts NAAO par jebkuru neatbilstību (skatīt FPSS 13, 2001), kas konstatēta importēšanas laikā vai vēlāk importētājā valstī.

Importētājas valsts NAAO var arī pārskatīt eksportētājas valsts NAAO iesniegto ražošanas vietu apstiprināšanas sistēmu un atbilstīgos gadījumos veikt auditus. Importētājas valsts NAAO ir pienākums sniegt eksportētājas valsts NAAO informāciju par veiktās pārskatīšanas, monitoringa un audita rezultātiem.

4.1. Audits

Importētājas valsts NAAO var lūgt eksportētājas valsts NAAO sniegt pārskatus par ražotāja un eksportētājas valsts NAAO veiktajiem auditiem. Tā var arī iesniegt lūgumu veikt eksportētājas valsts izstrādāto un noteikto integrēto pasākumu auditu. Šis audits var nozīmēt dokumentācijas pārbaudi, to augu pārbaudi un testēšanu, kuru audzēšanā izmantoti integrētie pasākumi, kā arī vajadzības gadījumā ražošanas vietu apmeklējumus informācijai par izmantotajiem integrētajiem pasākumiem (skatīt FPSS 20, 2004) vai konkrētu ražošanas vietu apmeklējumus, ja ir īpašs pamatojums, piemēram, konstatēta neatbilstība (FPSS 13, 2001).

1. PIELIKUMS. Faktori, kas ietekmē kaitīgo organismu risku stādīšanai paredzētajiem augiem

Ar augiem saistītie faktori, kas ietekmē risku

Sākotnējie ar augiem saistītie kaitīgo organismu riska faktori ir augs suga, šķirne un izcelsmes teritorija. Katrai konkrētai augu sugai ir raksturīgi daudzi ar pārvietoto augu materiālu saistīti kaitīgo organismu riski, kas turpmāk uzskaitīti pieaugošā secībā – no mazākā riska līdz lielākajam riskam (ņemot vērā to, ka šis uzskaitījums var būt atkarīgs no konkrētiem apstākļiem):

- 1) meristēmu kultūras;
- 2) *in vitro* kultūras;
- 3) potzari;
- 4) neapsakņojušies spraudeņi;
- 5) apsakņojušies spraudeņi;
- 6) sakņu daļas, saknes spraudeņi, asni vai sakneņi;
- 7) sīpoli un bumbuļi;
- 8) kailsakņu augi;
- 9) apsakņojušies augi podos.

Papildus tam kaitīgo organismu risks var palielināties līdz ar auga vecumu, jo vecākie augi ir ilgāk cietuši no potenciāli kaitīgo organismu iedarbības.

Ar audzēšanu saistītie faktori, kas ietekmē kaitīgo organismu risku

Kaitīgo organismu risku var ietekmēt tas, kā augi ir audzēti. Starp šiem faktoriem var būt šādi:

- 1) augšanas substrāti;
- 2) apūdeņošanas veids un ūdens avots;
- 3) augšanas apstākļi;
- 4) dažādu augu sugu augšana kopā.

Parasti augsne, ko izmanto par augšanas substrātu, tajā dzīvojošo kaitīgo organismu (piemēram, mikroorganismu, posmkāju, nematožu) dēļ rada lielāku kaitīgo organismu risku nekā augšanas substrāts bez augsnes. Dažus kaitīgo organismu riska veidus var pārvaldīt, augšanas substrātu pirms stādīšanas sterilizējot, pasterizējot vai apstrādājot ar citām iedarbīgām metodēm.

Kaitīgo organismu risku var ietekmēt apūdeņošanai izmantotā ūdens avots un kvalitāte. Attiecībā uz dažiem kaitīgajiem organismiem, kas izplatās ar ūdeni, virszemes ūdens izmantošana var radīt lielāku risku nekā attīrīta ūdens izmantošana. Apūdeņošanas veids arī var radīt mikroklimatu vai apstākļus, kas labvēlīgi ietekmē kaitīgo organismu augšanu un izplatīšanos (piemēram, laistīšana, nevis apakšzemes apūdeņošana).

Augšanas apstākļi, kas var ietekmēt kaitīgo organismu risku, turpmāk ir uzskaitīti pieaugošā secībā – no mazākā riska līdz lielākajam riskam, piemēram:

- 1) augšanas kamera;
- 2) siltumnīca;
- 3) tīkla māja;
- 4) audzēšana uz lauka konteineros (podos, toveros utt.)
- 5) audzēšana uz lauka;
- 6) augi, kas iegūti savvaļā.

Norobežotas vietas, piemēram, augšanas kameras, siltumnīcas un tīkla mājas parasti ļauj labāk kontrolēt augu materiālu un rada lielākas iespējas nepieļaut kaitīgo organismu piekļuvi augiem nekā audzēšana uz lauka. Augi, kas audzēti konteineros ar sterilizētu augšanas substrātu vai uz plēves, var būt aizsargāti pret augsnē dzīvojošiem kaitīgajiem organismiem. Uz lauka audzētos kultūraugos kaitīgos organismus parasti apkaro ar agrotehniskām metodēm un ķīmiskiem līdzekļiem. Savvaļā iegūti augi nav aizsargāti no kaitīgajiem organismiem un potenciāli rada lielāko kaitīgo organismu risku. Arī ūdensaugi, kas audzēti ar augšanas substrātu vai bez tā, var radīt konkrētu risku, kas saistīts ar kaitīgo organismu pārnesi. Audzēšanas sistēmas ne vienmēr tieši atbilst kādai no minētajām kategorijām un var būt vairāku augšanas apstākļu apvienojums (piemēram, savvaļā iegūti augi, ko pirms eksportēšanas pārstāda konteineros tālākai audzēšanai uz lauka). Sertifikācijas shēmās jāievēro šo faktoru konkrētas kombinācijas, un tajās var paredzēt konkrētus drošības pasākumus.

Paredzētais lietojums, kas ietekmē kaitīgo organismu risku

FPS 32. standartā (2009) stādīšanai paredzētie augi ir klasificēti kā preču kategorija ar augstu kaitīgo organismu risku. Dažāds paredzētais lietojums, kas ietekmē kaitīgo organismu risku, var būt saistīts ar to, vai augi ir viengadīgi vai daudzgadīgi, tiek audzēti iekštelpās vai ārā, tiek audzēti pilsētu teritorijās, uz lauka vai stādaudzētavā utt.

Šajā papildinājumā tikai sniegtas norādes, un tas nav standarta preskriptīvā daļa.

1. PAPILDINĀJUMS. Piemēri ar kaitīgo organismu pārvaldības pasākumiem, kas paredzēti, lai samazinātu kaitīgo organismu risku stādīšanai paredzētajiem augiem ražošanas vietā

1. tabula. To pasākumu piemēri, kas paredzēti, lai samazinātu kaitīgo organismu risku stādīšanai paredzētajiem augiem ražošanas vietā, un kas klasificēti pa kaitīgo organismu grupām (kaitīgo organismu grupas var pārklāties, piemēram, 1. un 3. grupa, un pienācīgai kaitīgo organismu riska mazināšanai var nākties piemērot vairākus pieejamos pasākumus).

	Kaitīgo organismu grupa	Pieejamie pasākumi
1.	Kaitīgie organismi, kas izraisa slēptas infekcijas un tādas infekcijas, kuras stādīšanai paredzētie augi var pārnest bez jebkādam pazīmēm vai simptomiem	<ul style="list-style-type: none">- Iegūšana no testētiem mātes augiem, kas ir brīvi no attiecīgajiem kaitīgajiem organismiem- Izolācija no invadēšanās avotiem (piemēram, buferzona vai teritoriāls attālinājums no citiem saimniekaugiem, fiziska izolācija, audzējot siltumnīcā vai polietilēna plēves tunelī, izolācija no invadēšanās avota noteiktā laika periodā (piemēram, augšanas sezonā) (izolācija laika periodā)- Augu paraugu testēšana, lai noskaidrotu, vai tie ir brīvi no kaitīgajiem organismiem- Ražošana saskaņā ar konkrētu sertifikācijas shēmu vai tīro ciltsaugu programmu, kurā attiecīgie kaitīgie organismi tiek apkaroti- Indikatoraugu izmantošana- Audu kultūru (tostarp meristēmu kultūru) audzēšana, kuras var apkarot patogēnos organismus
2.	Kaitīgie organismi, kuru stadijas un simptomus novēro augšanas sezonā	<ul style="list-style-type: none">- Augšanas sezonā veikta pārbaude, lai noskaidrotu, vai augi ir brīvi no kaitīgajiem organismiem vai simptomiem (piemēram, noteiktos intervālos – ik mēnesi trīs mēnešus pirms eksportēšanas vai dažādās augšanas stadijās)- Augšanas sezonā veikta mātes augu pārbaude- Pārbaude pēc novākšanas, lai ievērotu konkrēto kaitīgajam organismam pieļaujamo līmeni (piemēram, sēņu/baktēriju izraisītai sīpolu puvei)- Apstrāde ar pesticīdiem- Piemērotu apstākļu nodrošināšana simptomu izpaušmei- Ražošana saskaņā ar konkrētu sertifikācijas shēmu vai tīro ciltsaugu programmu, kurā attiecīgie kaitīgie organismi tiek apkaroti

3.	Kaitīgo organismu izplatīšanās saskarsmes ceļā	<ul style="list-style-type: none"> - Saskarsmes novēršana ar invadēšanās avotiem (piemēram, citiem augiem) - Higiēnas pasākumu ievērošana, lietojot atzarošanas instrumentus un aprīkojumu dažādām sērijām/partijām - Tāds ražošanas vietas darbu plānojums, kas ļauj vispirms nodarboties ar veselīgākajiem augiem - Īpaši šim nolūkam paredzēta apgērba un aprīkojuma lietošana izolētajās ražošanas vietās (piemēram, tīkla mājās) - Apstrāde ar pesticīdiem - Izolācija no invadēšanās avotiem (piemēram, buferzona vai teritoriāls attālinājums no citiem saimniekaugiem, fiziska izolācija, audzējot siltumnīcā vai polietilēna plēves tunelī, izolācija laika periodā)
4.	Kaitīgie organismi, kurus izplata pārnēsātāji	<ul style="list-style-type: none"> - Izolācija no invadēšanās avotiem (piemēram, buferzona vai teritoriāls attālinājums no citiem saimniekaugiem, fiziska izolācija, audzējot siltumnīcā vai polietilēna plēves tunelī, izolācija laika periodā) - Augsnes testēšana pirms stādīšanas, lai noskaidrotu, vai tā ir brīva no augsnē dzīvojošiem kaitīgajiem organismiem vai to pārnēsātājiem vai lai noskaidrotu atbilstību pieļaujamam kaitīgo organismu vai to pārnēsātāju līmenim - Apstrāde ar pesticīdiem, lai apkarotu kukaiņus, kas ir kaitīgo organismu pārnēsātāji (piemēram, laputis)
5.	Kaitīgie organismi, kas izplatās ar vēju	<ul style="list-style-type: none"> - Izolācija no invadēšanās avotiem (piemēram, buferzona vai teritoriāls attālinājums no citiem saimniekaugiem, fiziska izolācija, audzējot siltumnīcā vai polietilēna plēves tunelī) - Apstrāde ar pesticīdiem
6.	Kaitīgie organismi, kas izplatās ar ūdeni	<ul style="list-style-type: none"> - Nepiesārņotu, no kaitīgajiem organismiem brīvu ūdens avotu izmantošana - Apūdeņošanas ūdens dezinfekcija un sterilizācija pirms izmantošanas vai atkārtotas izmantošanas - Izolācija no invadēšanās avotiem (piemēram, buferzona vai teritoriāls attālinājums no citiem saimniekaugiem, fiziska izolācija, audzējot siltumnīcā vai polietilēna plēves tunelī, izolācija laika periodā)

7.	Augsnē dzīvojoši kaitīgie organismi, kas var kolonizēt augu	<ul style="list-style-type: none"> - Izolācija no invadēšanās avotiem (piemēram, buferzona vai teritoriāls attālinājums no citiem saimniekaugiem, fiziska izolācija, audzējot siltumnīcā vai polietilēna plēves tunelī, augu audzēšana uz paaugstinājumiem, izolācija laika periodā) - Iegūšana no testētiem mātes augiem, kas brīvi no attiecīgajiem kaitīgajiem organismiem. - Ražošana saskaņā ar konkrētu sertifikācijas shēmu vai tīro ciltsaugu programmu - Augu paraugu testēšana, lai noskaidrotu, vai tie ir brīvi no kaitīgajiem organismiem - Augsnes testēšana pirms stādīšanas, lai noskaidrotu, vai tā ir brīva no kaitīgiem organismiem, piemēram, no sēnēm, nematodes, nematožu pārnēsātajiem vīrusiem - Tāda augšanas substrāta izmantošana, kas nesatur augsni
8.	Augsnē dzīvojoši kaitīgie organismi augšanas substrātā, kas ir klāt pie augiem	<ul style="list-style-type: none"> - Augšanas substrāta sterilizēšana pirms lietošanas - Inerta augšanas substrāta izmantošana - Tāda augšanas substrāta izmantošana, kas nesatur augsni - Izolācija no invadēšanās avotiem, augu kopšana, kas neļauj tiem nonākt saskarē ar augsni (piemēram, audzēšana uz paaugstinājumiem) - Apstrāde ar pesticīdiem (piemēram, iemērķšana vai fumigācija) pirms eksportēšanas - Sakņu skalošana atbrīvošanai no augšanas substrāta (un atkārtota pārstādīšana sterilā augšanas substrātā, kas atrodas sterilā konteinerā)
9.	Augsnē dzīvojoši kaitīgie organismi augsnē, kas ir klāt pie augiem	<ul style="list-style-type: none"> - Izolācija no invadēšanās avotiem (piemēram, buferzona vai teritoriāls attālinājums no citiem saimniekaugiem, izolācija laika periodā) - Augsnes apstrāde vai testēšana, lai noskaidrotu, vai tā ir brīva no kaitīgiem organismiem (īpaši nematodēm, sēnēm), ko veic pirms stādīšanas - Apstrāde ar pesticīdiem (piemēram, iemērķšana vai fumigācija) pirms eksportēšanas - Sakņu skalošana atbrīvošanai no augsnes (un atkārtota podošana sterilā augšanas substrātā, kas atrodas sterilā konteinerā)

2. tabula. To pasākumu piemēri, kas paredzēti, lai samazinātu kaitīgo organismu risku stādīšanai paredzētajiem augiem, pamatojoties uz augu materiāla veidu

Auga veids kaitīgo organismu riska palielināšanās secībā	Kaitīgo organismu veidu piemēri	Pieejamie pasākumi
Meristēmu kultūras un <i>in vitro</i> kultūras	Vīrusi un vīrusiem līdzīgu izraisītāju slimības, baktērijas, sēnes, stumbra nematodes, ērces un kukaiņi	- Iegūšana no testētiem mātes augiem, kas ir brīvi no attiecīgajiem kaitīgajiem organismiem. - Audzēšana sterilā augšanas substrātā aseptiskos apstākļos - Augu paraugu testēšana, lai noskaidrotu, vai tie ir brīvi no kaitīgajiem organismiem
Potzari	Baktērijas un vīrusi, sēnes, kukaiņi un citi kaitīgie organismi	Skatīt 1. tabulas 1. – 7. grupu
Neapsakņojušies spraudēņi	Kukaiņi, vīrusi, baktērijas, sēnes un citi kaitīgie organismi	Skatīt 1. tabulas 1. – 7. grupu - Apstrāde ar karstu ūdeni
Apsakņojušies spraudēņi	Nematodes, kukaiņi, vīrusi un baktērijas, un citi kaitīgie organismi	Pasākumi cita starpā ir atkarīgi arī no tā kaitīgo organismu riska, ko rada izmantotais augšanas substrāts Skatīt 1. tabulas 1. – 7. grupu
Sīpoli un bumbuļi, sakņu daļas, saknes spraudēņi, asni vai sakneņi	Nematodes, vīrusi, baktērijas, sēnes, kukaiņi un citi kaitīgie organismi	Skatīt 1. tabulas 1. – 7. grupu Iemērkšana karstā ūdenī nematožu apkarošanai
Kailsakņu augi	Nematodes un visi citi kaitīgie organismi auga virszemes daļā	Skatīt 1. tabulas 1. – 7. grupu
Augi augšanas substrātā, kurā nav augsnes	Nematodes un visi citi kaitīgie organismi auga virszemes daļā	Skatīt 1. tabulas 1. – 8. grupu
Augsnē augoši augi	Nematodes un visi citi kaitīgie organismi auga virszemes daļā	Skatīt 1. tabulas 1. – 9. grupu

Šajā papildinājumā tikai sniegtas norādes, un tas nav standarta preskriptīvā daļa.

2. PAPILDINĀJUMS. Neatbilstību piemēri

Neatbilstību piemēri var būt šādi:

- 1) konstatēti importētājai valstij būtiski augu karantīnas organismi vai reglamentēti augu nekarantīnas organismi (virs noteiktā pieļaujamā līmeņa) uz augiem ražošanas vietā vai augiem no ražošanas vietas;
- 2) nav veikti vajadzīgie laboratorijas testi vai analīzes vai arī nav pareizi ievērotas procedūras kaitīgo organismu identifikācijai;
- 3) nav veikti reglamentēto kaitīgo organismu apkarošanas pasākumi ražošanas vietā;
- 4) nav paziņots eksportētājas valsts NAAO par reglamentēto kaitīgo organismu klātbūtni ražošanas vietā;
- 5) eksportēti neatļauti augu taksoni, neatļautas izcelsmes augi vai importa fitosanitārajām prasībām neatbilstoši augi;
- 6) sūtījuma pavaddokumentos nav pareizi norādīti augu botāniskie nosaukumi;
- 7) nav sistemātiskas kaitīgo organismu pārvaldības dokumentācijas, kas atbilstu ražošanas vietas rokasgrāmatai un kaitīgo organismu pārvaldības programmai;
- 8) nav sistemātiskas dokumentācijas par augu materiāla izcelsmes valsti;
- 9) norādītajā laikā nav veikti noteiktie korektīvie pasākumi;
- 10) nav atbilstīgi veiktu iekšējo auditu;
- 11) nav pienācīgi apmācīta personāla, nav norīkota atbildīgā persona vai augu aizsardzības speciālists;
- 12) bez eksportētājas valsts NAAO piekrišanas izdarītas ievērojamas izmaiņas ražošanas vietas rokasgrāmatā vai kaitīgo organismu pārvaldības praksē;
- 13) nav veikta ienākošā un izejošā augu materiāla pārbaude;
- 14) pārbaudītie eksportējamie stādīšanai paredzētie augi netiek turēti nošķirti no nepārbaudītā augu materiāla;
- 15) nav efektīvas kaitīgo organismu pārvaldības programmas;
- 16) ražošanas vietā nav veikti sanitārās apstrādes pasākumi;
- 17) darbiniekiem nav regulāri nodrošinātas attiecīgas mācības;
- 18) nav ražošanas vietas rokasgrāmatas īstenošanā iesaistīto darbinieku atjaunināta saraksta un dokumentācijas par viņu mācībām;

-
- 19) pārskati vai dokumentācija sistemātiski netiek parakstīta un datēta;
 - 20) nav dokumentētas attiecīgas izmaiņas sarakstos ar izaudzēto augu taksoniem, to novietojumā ražošanas vietā un eksportētajā augu materiālā;
 - 21) nav atklātas un dokumentētas zema līmeņa kaitīgo organismu populācijas;
 - 22) nav paziņots eksportētājas valsts NAAO par izmaiņām ražošanas vietas rokasgrāmatā izklāstītajā praksē.